

GÜMRÜK TARİFELERİ

Prof. Dr. Mehmet KARAGÜL

Giriş

- Tarife, çeşitli mallara uygulanacak vergi oranlarını gösteren listeleri ifade eder.
- Gümrük vergileri genelde ithalattan alınır.

I- GELİR SAĞLAMA VE KORUMA AMACI

- **Gelir sağlamaya** yönelik tarifeler genellikle halkın yaygın biçimde tükettiği mallar üzerine konulur.
- **Koruma amaçlı** vergiler ise bir malın ithalinden o malın yüksek yurtiçi fiyatı ile ondan düşük dünya fiyatı arasındaki fark tutarında veya daha yüksek ölçüde konulur. İthalatı tamamen önler.

II- GÜMRÜK VERGİLERİNİN KONULUŞ ESASI

- **Spesifik Vergiler:** Birim ve ağırlık gibi malların fiziki birimleri üzerinden alınan vergilerdir.
- **Ad Valorem Vergiler:** Malın değerinin belirli bir yüzde oranı şeklindedir.

Spesifik vergiler,

1. Vergide adalet ilkesi ile bağdaşmaz
2. Enflasyona karşı ad valorem vergiler kadar koruma sağlamazlar.

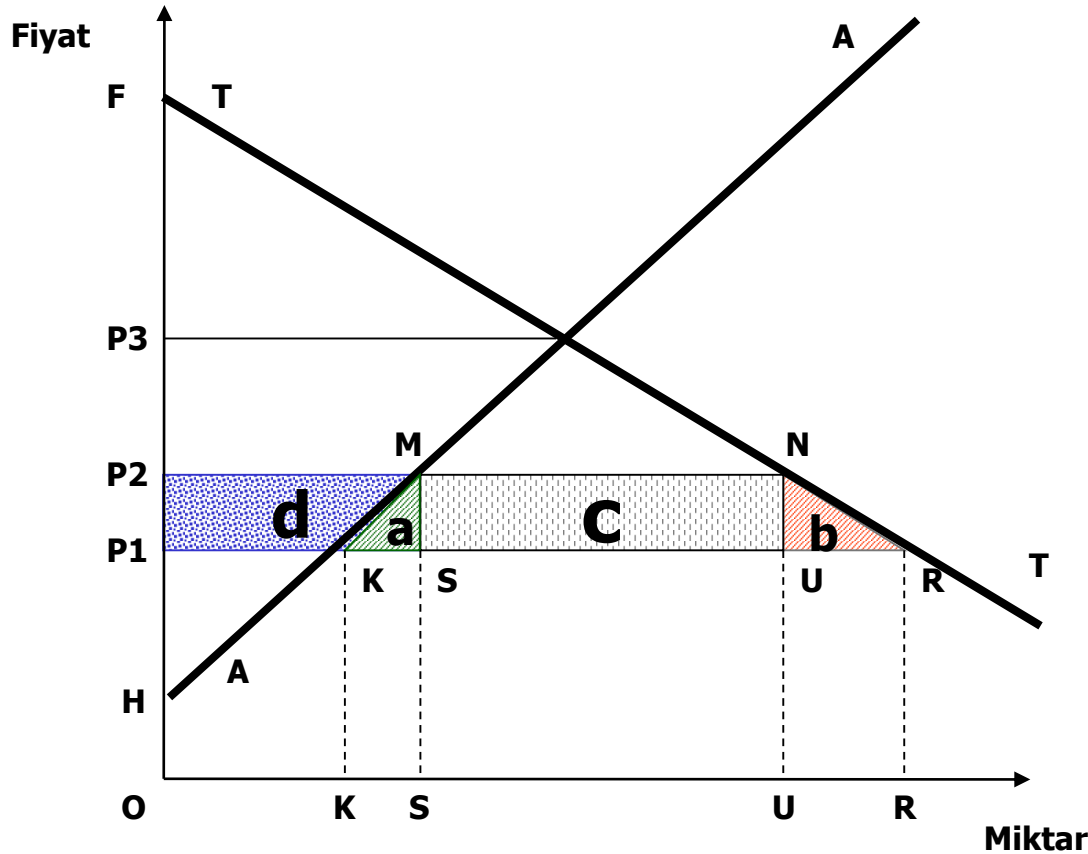

II- GÜMRÜK VERGİLERİNİN KONULUŞ ESASI

- Ad valorem vergiler uygulanırken bir malın değerinin belirlenebilmesi için iki yöntem vardır.
 - **F.O.B. (Free On Board – Güvertede Teslim):** Malın İhracatçının limanında gemiye yüklendiği fiyattır.
 - **C.I.F. (Cost, Insurance and Freight – Maliyet, Sigorta ve Navlun) :** Fiyat, malın ithalatçı ülkenin limanına vardığı andaki fiyatı olup maliyetle birlikte taşıma ve sigorta giderleri toplamından oluşur.

III- GÜMRÜK VERGİSİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

A- Dar Anlamda Etkiler Kısmi Denge Yaklaşımı

Gümrük vergisi konulmadan önce

Serbest dünya fiyatı **OP1**,
Yurtiçi tüketim **OR**,
Yurtiçi üretim **OK**
İthalat **KR**

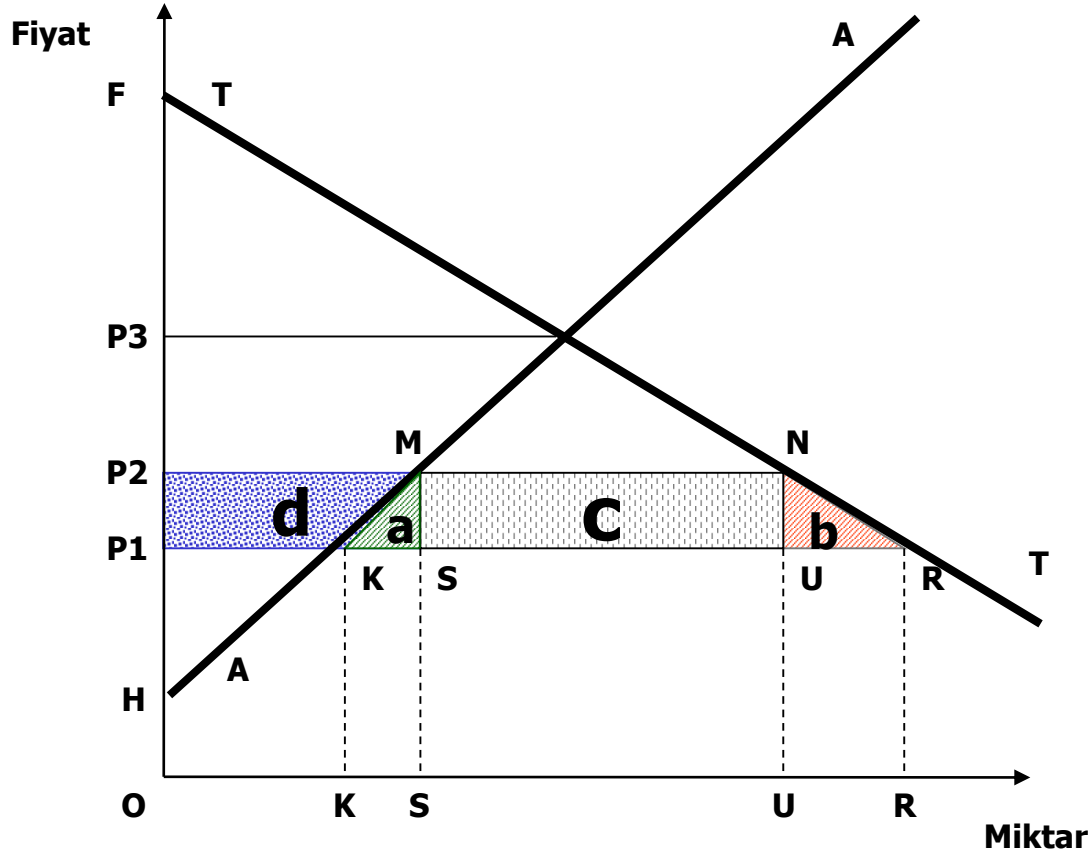
Mal Başına P1P2 kadar spesifik (veya eşdeğeri ad valorem bir vergi) konulsun.

Yurtiçi fiyatı **OP2**, (artar)
Yurtiçi tüketim **OU**, (azalır)
Yurtiçi üretim **OS**, (artar)
İthalat **SU** (azalır)

Grafik 1: Gümrük Vergilerinin Kısmi Denge Etkileri

III- GÜMRÜK VERGİSİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

A- Dar Anlamda Etkiler Kısmi Denge Yaklaşımı

Grafik 1: Gümrük Vergilerinin Kısmi Denge Etkileri

a) Üretim Etkisi

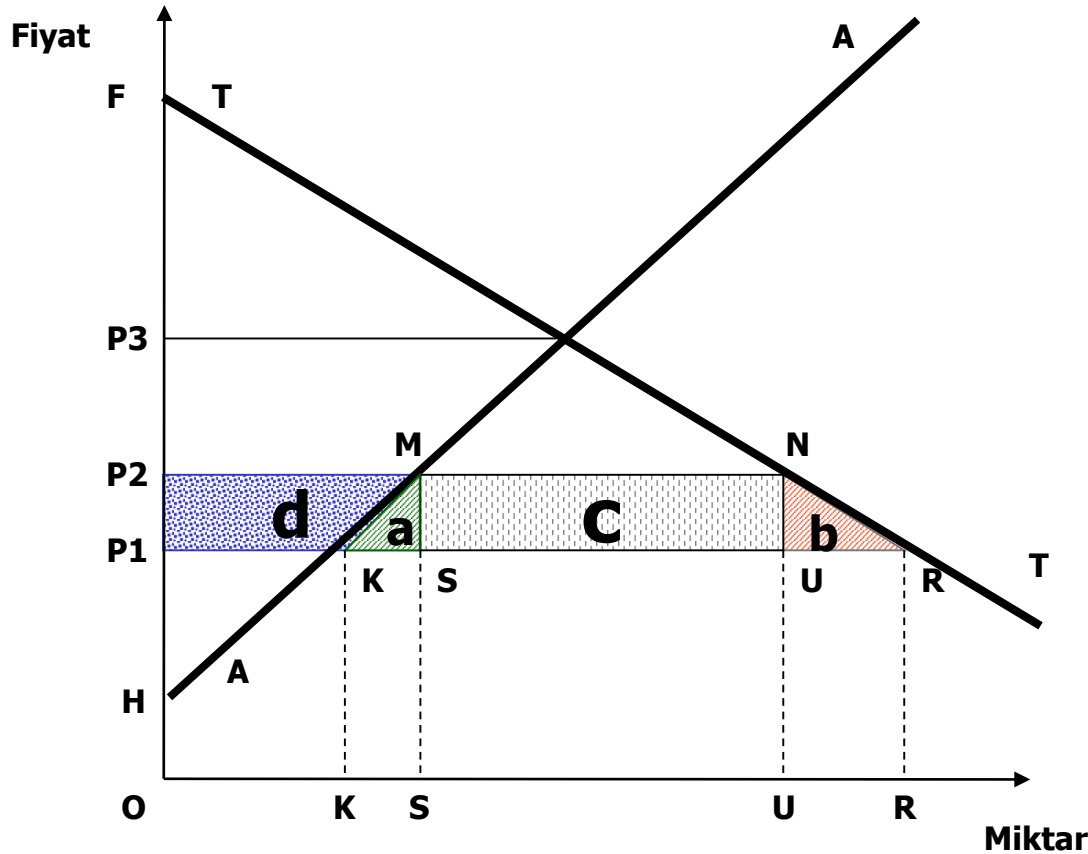
Gümrük vergileri ithal malını iş fiyatının yükselmesine neden olur. Dış piyasa rekabetinden korunan yurtiçi üretim artar.

Bu durum kaynakların israf edilmesine neden olur. Tam çalışma varsayımı altında ithalata rakip malları üretmek için gerekli kaynaklar ihracat kesiminden çekilir.

Vergiler olmasaydı KS kadar mal daha ucuza elde edilmiş olurdu. **Üretimin yurtiçinde yapılmasından uğranılan kayıp "a" üçgeninin alanına eşittir.**

III- GÜMRÜK VERGİSİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

A- Dar Anlamda Etkiler Kısmi Denge Yaklaşımı

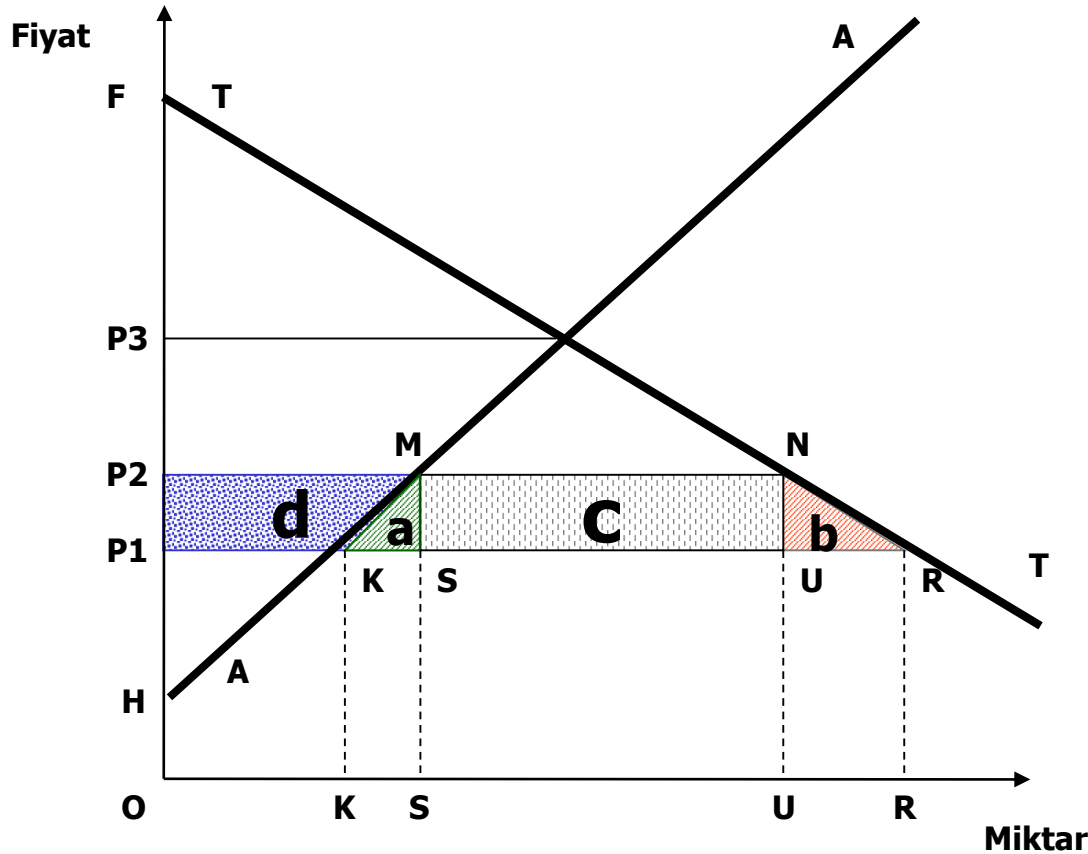
b) Tüketim Etkisi

Gümrük tarifeleri iç fiyatları yükselterek bir yandan yerli üretimi özendirirken, diğer yandan tüketimin kısılmasına yol açtığından **“b” üçgeninin alanı tüketim kaybını gösterir.**

Grafik 1: Gümrük Vergilerinin Kısmi Denge Etkileri

III- GÜMRÜK VERGİSİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

A- Dar Anlamda Etkiler Kısmi Denge Yaklaşımı

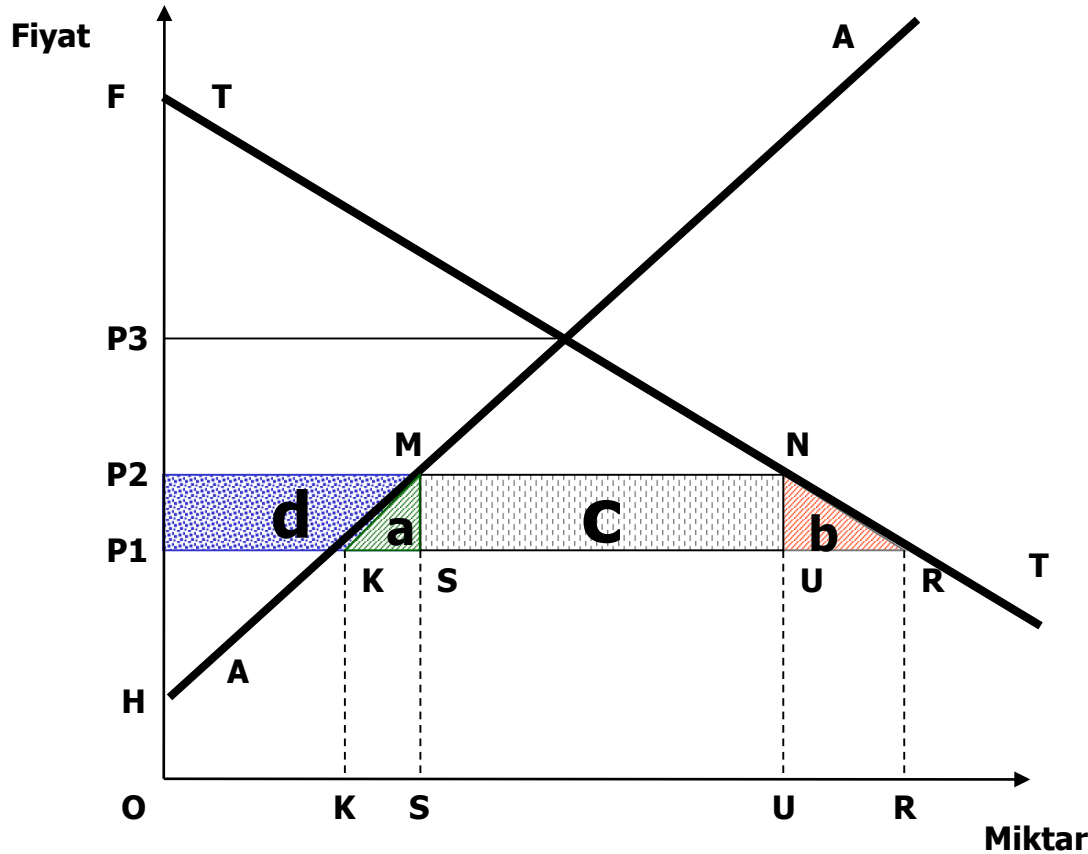
c) Dış Ticaret Etkisi

Üretimdeki artış ve tüketimdeki azalış nedeni ile ithalattaki daralma yani **dış ticaret etkisi $KS+UR$ kadardır.**

Grafik 1: Gümrük Vergilerinin Kısmi Denge Etkileri

III- GÜMRÜK VERGİSİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

A- Dar Anlamda Etkiler Kısmi Denge Yaklaşımı

d) Gelir Etkisi :

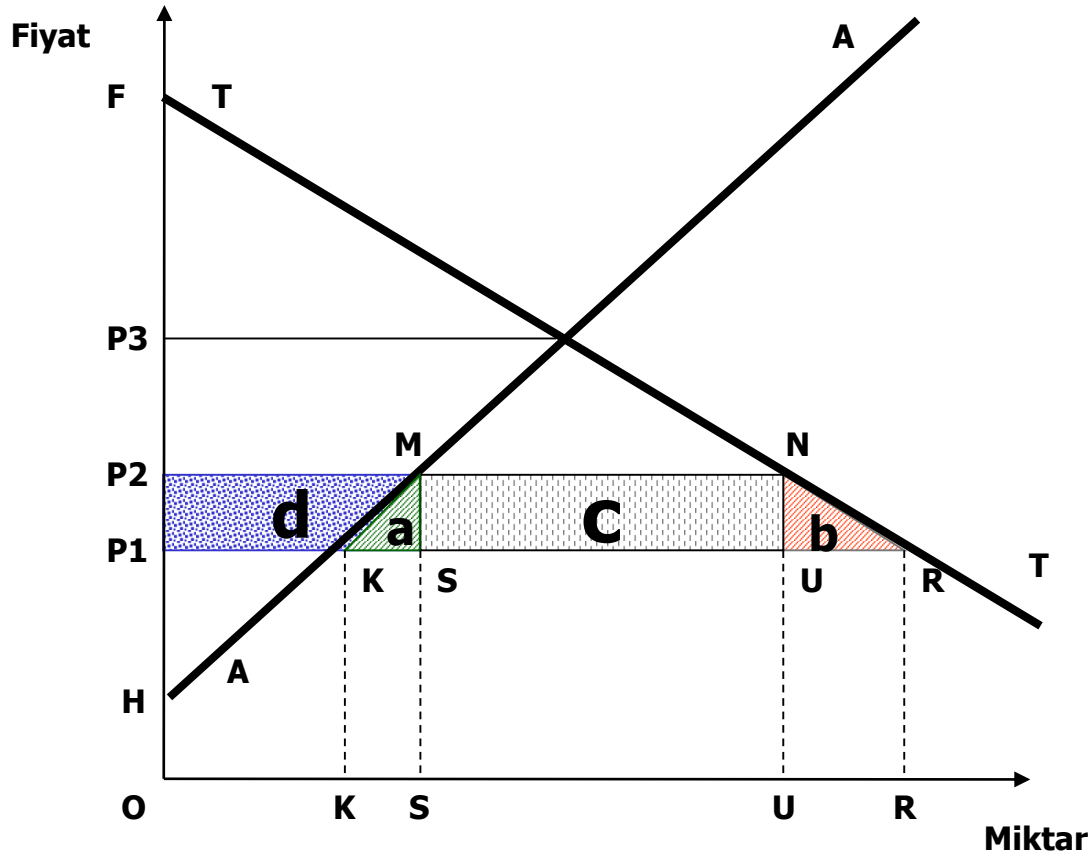
Gümrük tarifeleri ithalat hacmini sıfıra indirecek kadar yüksek olmadığı sürece hazineye gelir sağlar.

“c” dikdörtgeninin alanı gelir etkisini gösterir.

Grafik 1: Gümrük Vergilerinin Kısmi Denge Etkileri

III- GÜMRÜK VERGİSİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

A- Dar Anlamda Etkiler Kısmi Denge Yaklaşımı

e) Bölüşüm Etkisi :

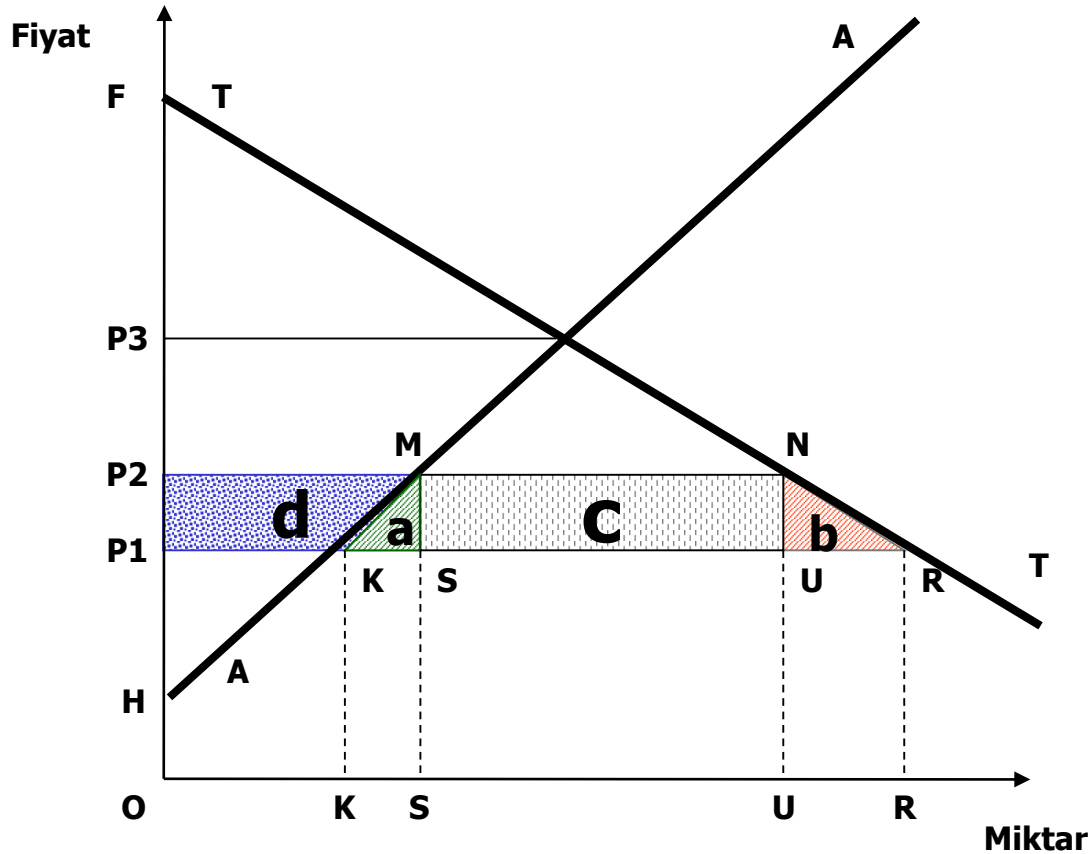
Gümrük tarifeleri, ulusal gelirin tüketicilerden üreticilere yeniden bölüşümüne neden olur.

Bölüşüm etkisi "d" alanı ile gösterilir.

Grafik 1: Gümrük Vergilerinin Kısmi Denge Etkileri

III- GÜMRÜK VERGİSİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

A- Dar Anlamda Etkiler Kısmi Denge Yaklaşımı

Gümrük vergileri toplam 5 etkiye sahiptir.

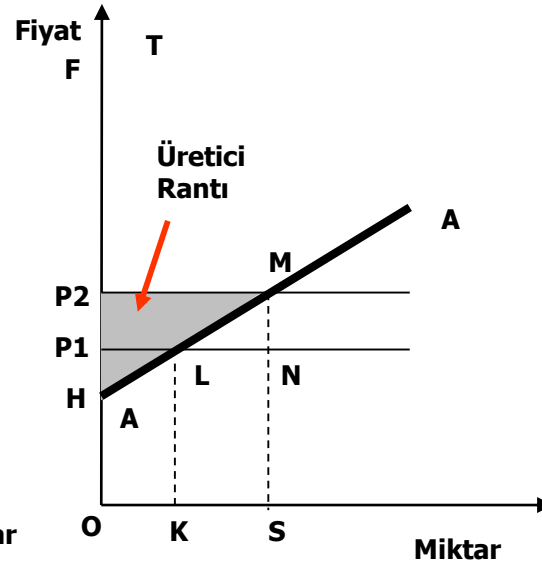
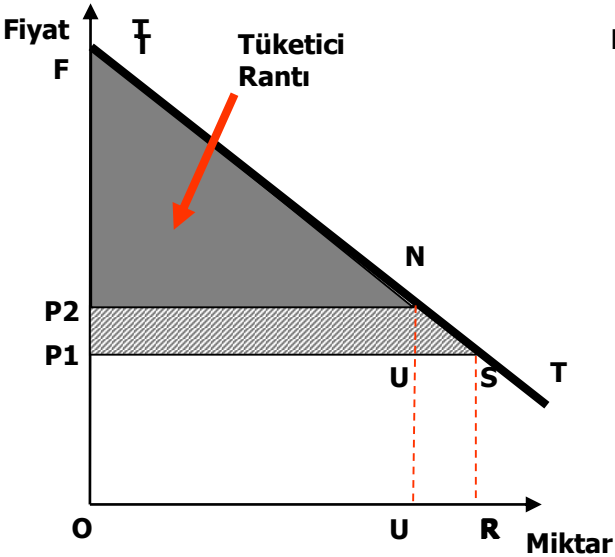
- a) Üretim Etkisi
üretim kaybı a üçgeninin alanı
- b) Tüketim Etkisi
tüketim kaybı b üçgeninin alanı
- c) Dış Ticaret Etkisi
a+b alanın toplamı
- d) Gelir Etkisi
c alanına
- e) Bölüşüm Etkisi
d alanına

Grafik 1: Gümrük Vergilerinin Kısmi Denge Etkileri

III- GÜMRÜK VERGİSİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

B- Tarifelerin Rant Etkisi

Tüketici Rantı

Grafik 2: Tarifelerin Rant Etkileri

Tüketicilerin bir malın bir birimi için vermeye razı olacakları en yüksek fiyatlarla gerçekte ödedikleri fiyat arasındaki farktır.

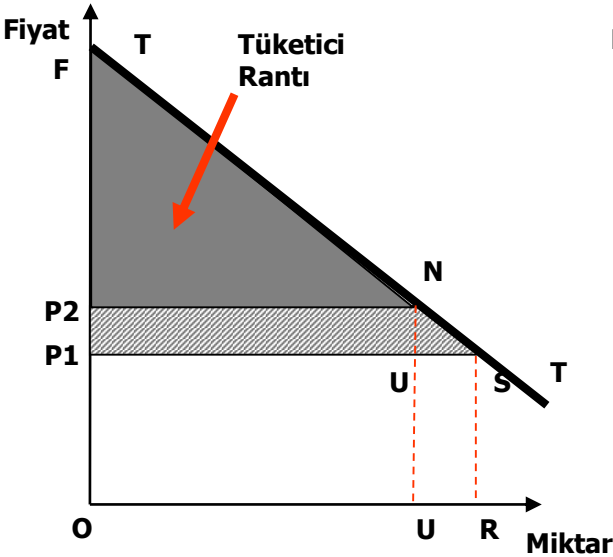
Tarifeler yokken ülkedeki fiyatın $P1$ dünya fiyatına eşit olduğu durumda tüketici rantı $P1FR$ alanına eşittir.

$P1P2$ tutarında bir tarife konulduğunda fiyatlar $P2$ ye çıkar ve tüketici rantı $P2FN$ olur.

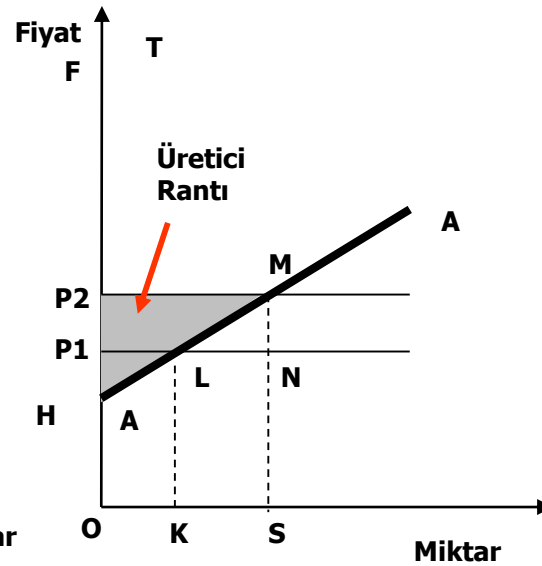
III- GÜMRÜK VERGİSİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

B- Tarifelerin Rant Etkisi

Üretici Rantı

Grafik 2: Tarifelerin Rant Etkileri

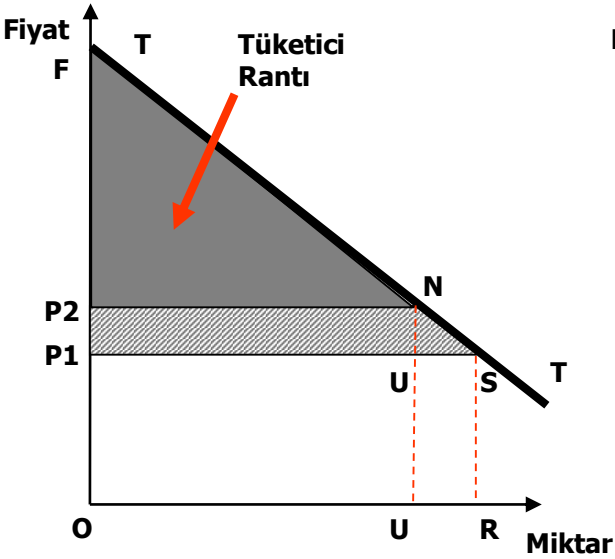
Üreticilerin belirli bir üretimde bulunabilmek için uzun dönemde kendilerine yapılması gereken ödemenin üzerindeki miktarı ifade eder.

Serbest ticarete üretilen OK miktar mal P1 fiyatından satılır ve OP1LK kadar hasılat elde edilir. OHLK üretim maliyetidir. HP1L alanı ise üretici rantıdır.

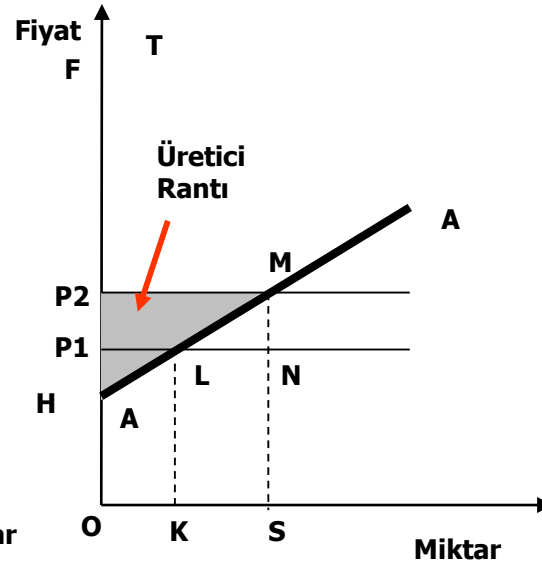
P1P2 tutarında bir tarife konulduğunda fiyatlar P2 ye çıkar ve üretici rantı HP2M olur.

III- GÜMRÜK VERGİSİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

B- Tarifelerin Rant Etkisi

Grafik 2: Tarifelerin Rant Etkileri

Korumacılığın üretim maliyetini artırmasının nedeni, gümrük tarifeleri dolayısıyla yurtiçi kaynakların daha etkin oldukları ihracat endüstrilerinden etkinliğin göreceli olarak düşük olduğu ithal edilebilir mal endüstrilerine aktarılmasıdır.

Tarifeler ayrıca gelirin yurtiçi tüketicilerden yurtiçi üreticilere ve ülkenin göreceli biçimde yoğun olarak sahip bulunduğu faktörden, kıt olarak sahip olduğu kesime doğru yeniden dağılmasını sağlar.

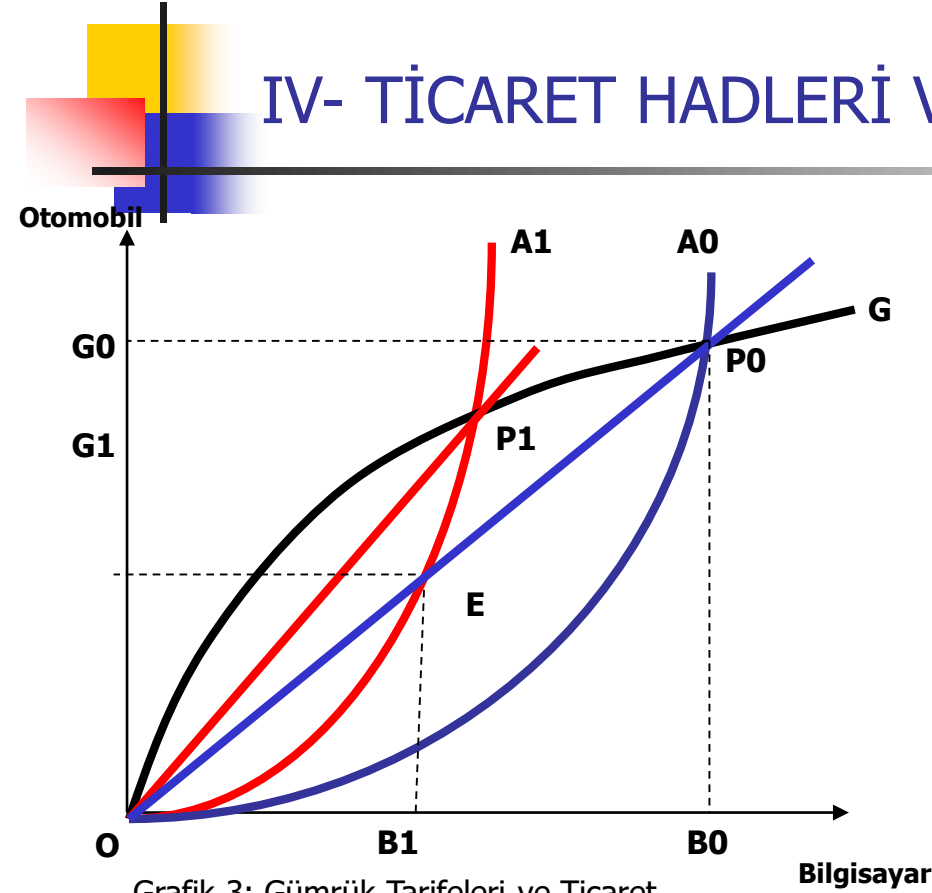

III- GÜMRÜK VERGİSİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

C- Makro Ekonomik Etkiler (Genel Denge Yaklaşımı)

- **Dış ödemeler bilançosu açığı, gümrük tarifelerinin ithalatı kısıtladığı ölçüde (ülkenin döviz rezervlerinden tasarruf sağlar) kapanır.**
- **Tarifeler toplam talebi yabancı mallardan yerli mallara kaydırarak, korunan endüstride hasılayı ve dolayısıyla milli geliri artırır.**
- **Gümrük tarifeleri ticaret hadlerini koyan büyük ülke lehine değiştirmektedir.**
- **Dış ticaret politikası ile güdülen diğer bir amaç ise yoksul kesimlere gelir aktarımında bulunmak için zengin kesimin tükettiği lüks mallara tarifeler konmasıdır.**

IV- TİCARET HADLERİ VE OPTİMUM GÜMRÜK TARİFESİ

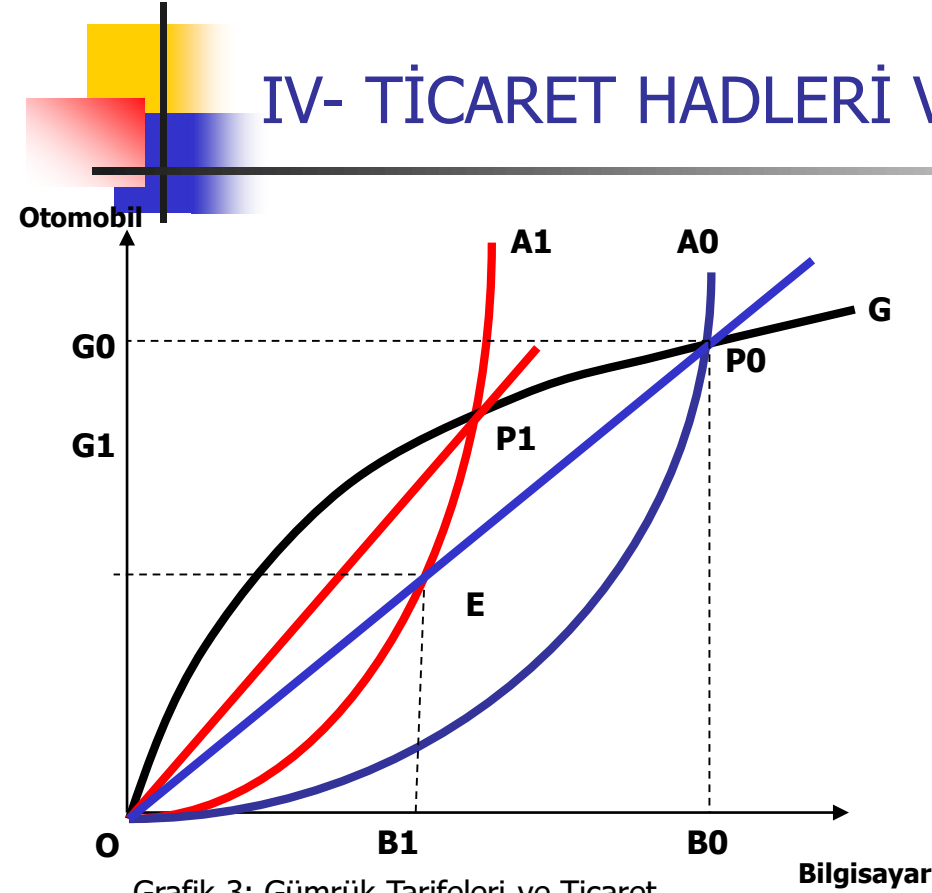
Grafik 3: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Hadleri

- Tarife koyan ülkenin büyük ülke olması durumunda dış ticaret politikası uluslararası piyasa dengesini bozucu sonuçlar doğuracaktır.

a) Ticaret Hadleri Etkisi

Almanya'nın otomobil, ABD'nin bilgisayar ihracı ettiğini düşünelim. Serbest ticaret dengesi P_0 noktasında gerçekleşir. ABD OB_0 miktar bilgisayar ihracı eder ve karşılığında OG_0 miktar otomobil alır. OP_0 doğrusunun eğimi bilgisayarın otomobil cinsinden fiyatını ve aynı zamanda ABD'nin ticaret haddidir.

IV- TİCARET HADLERİ VE OPTİMUM GÜMRÜK TARİFESİ

Grafik 3: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Hadleri

ABD otomobil üzerine bir tarife koyduğunda ticaret hacmi daralır ve teklif eğrisi de OA1 şeklinde sola kayar.

Yeni denge P1 olur. Ticaret haddi ise ABD lehine değişmiştir.

Tarifeden sonra ABD'nin ilk ticaret hadlerinden yapmak istediği ticaret hacmi OP0'dan OE'ye düşer.

ABD'nin bilgisayar ihracat arzı B0B1, otomobil ithalat talebi G0G1 kadar azalmıştır.

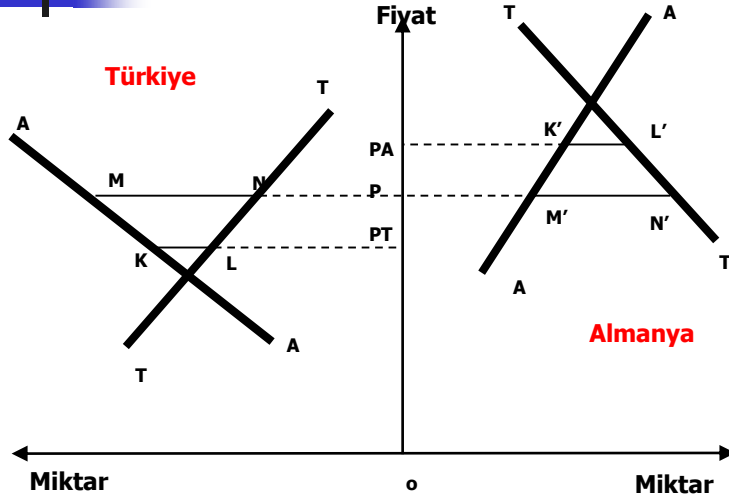
IV- TİCARET HADLERİ VE OPTİMUM GÜMRÜK TARİFESİ

b) Optimum Gümrük Tarifesi

Büyük ülkenin gümrük tarifesi koyması ülke refahı açısından birbirine ters iki durum oluşturur. Ticaret hadlerinde iyileşme ve ticaret hacminde daralma.

Optimum tarife ise ticaret hacmindeki daralmanın olumsuz etkilerine karşılık, ticaret hadlerindeki iyileşmeden doğan net refah artışlarını maksimum yapan orandır.

V- GÜMRÜK VERGİLERİNİN YANSIMASI SORUNU

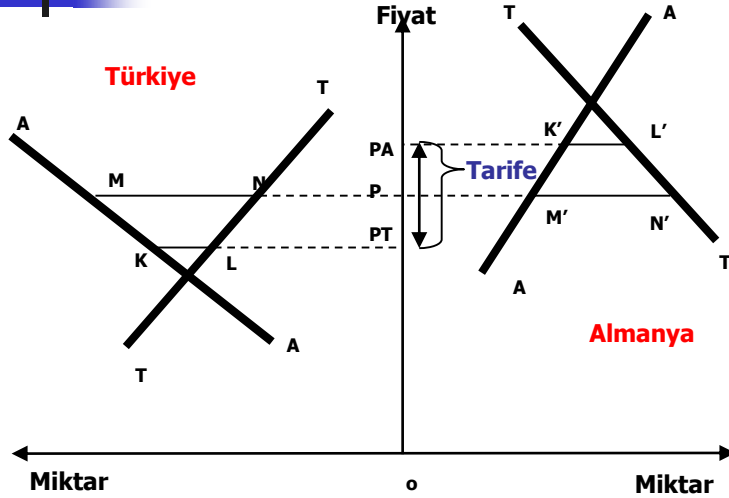

Grafik 4: Gümrük Vergisinin Yansımaları

İthalatçı gümrük vergisini ödedikten sonra kısmen veya tamamen malın fiyatına ekleyerek nihai tüketicilere ödetir.

Bazı durumlarda ise ithalatçı ülkenin gümrük vergisi koyması, ihracatçıyı fiyat kırmaya zorlayabilir ve vergi yabancılar tarafından ödenmiş olur.

V- GÜMRÜK VERGİLERİNİN YANSIMASI SORUNU

Grafik 4: Gümrük Vergisinin Yansımaları

- Gümrük tarifesi konulmadan önce iki ülkede fındık fiyatları aynı düzeyde ve OP fiyatındadır.
- Türkiye'de MN arz fazlası, Almanya'da M'N' talep fazlası birbirine eşittir.
- Almanya kg başına PTPA miktarı kadar vergi koyduğunda fiyatlar PA'ya yükselir. Türkiye'de ise PT'ye düşer.
- Gümrük vergisinin PPA kısmı Almanya, PPT kısmı Türkiye tarafından ödenmiş olur.

VI. ETKEN DIŞ KORUMA

- Herhangi bir endüstriye sağlanan gerçek korumanın ölçüsü olarak yalnızca nihai mallar üzerindeki tarife oranını ele almak doğru değildir. Bunun için hem nihai mal hem de onun üretiminde kullanılan girdilerin tarife oranlarını göz önünde bulundurmak gerekir. Bu iki tür tarife uygulamasına dayanarak hesaplanan gerçek koruma oranlarına “etken koruma” oranı denir.

VII. ÖZEL DIŞ TİCARET REJİMLERİ

- 1. Geçici İthal ve Geçici İhraç
- 2. Serbest Bölgeler
- 3. Antrepolar
- 4. Transit taşımacılık
- 5. Sınır ve kıyı ticareti
- 6. Bedelsiz ithalat

VIII. TÜRKİYE'DE GÜMRÜK VERGİLERİ

- 1. Türk ekonomisinin dışa açılması
- 2. Gümrük birliği dönemi